

Een literair topstuk uit het Limburgse verleden

Het historiografische
oeuvre van Peter
Treckpoel (1442-1510/11)

Habetslezing, Steven Vanderputten

Naar aanleiding van het succes van de televisiereeks *Het Verhaal van Vlaanderen* (De Mensen/VRT) en het publieksboek *De Canon van Vlaanderen* was er het afgelopen anderhalf jaar opnieuw veel te doen over de geringe aandacht die Belgisch-Limburg krijgt in discussies over het nationale verleden.¹ Ook aan de Nederlandse kant van de grens leeft al jaren het gevoel dat Limburg het ondergeschoven kind van de landelijke geschiedschrijving is.² Voor een deel ligt dat aan het feit dat het rijke archeologische, artistieke en historische erfgoed van de regio onvoldoende in kaart is gebracht en dat daarom kansen om topstukken bij het grote publiek bekend te maken onbenut blijven. Veel bouwstenen van een topstukkenregister zijn nu al beschikbaar dankzij de inspanningen van tal van academici, erfgoedinstellingen, heemkundige kringen en andere *stakeholders*. Zo wees een recent boekproject rondom het rijke literaire erfgoed van de regio op het immense potentieel van dit materiaal voor verdere wetenschappelijke studie en voor de publiekswerking.³ Toch blijft de belangstelling van onderzoekers voor een aantal belangrijke hoofdstukken uit dat verhaal voorlopig uit. Ook met de valorisatie loopt het niet altijd even vlot.

Dat gold tot voor kort eveneens voor het oeuvre van de laatmiddeleeuwse geschiedschrijver Petrus Treckpoel (1442-1510 of 1511).⁴

Van deze priester uit Beek bleven er niet minder dan vier historiografische teksten uit de late vijftiende en vroege zestiende eeuw bewaard, waarvan er maar één op dit ogenblik beschikbaar is in een moderne uitgave.⁵ Een recent gestart project, dat beoogt de wetenschappelijke editie van zijn oeuvre te completeren, zal zonder twijfel aanleiding geven tot nieuw onderzoek naar de auteur en zijn werk.⁶ Maar ook nu beschikken we al over voldoende historische, literaire en taalkundige argumenten om te spreken van een topstuk uit het literaire verleden van de beide Limburgen.⁷ Zo bevatten de vier genoemde teksten veel unieke gegevens over de turbulente politieke, sociale en religieuze geschiedenis van de beide regio's in de tweede helft van de vijftiende en de vroege zestiende eeuw. Daarnaast vormen ze een oeuvre dat qua genre ongewoon divers is, maar tegelijk qua argumentatie zeer coherent. Treckpoels standpunt is nadrukkelijk dat van de 'gewone' mens, met bijzondere aandacht voor de fysieke en mentale impact van de talrijke oorlogen op de bevolking. Bovendien bevatten de teksten heel wat passages die ons een goed beeld geven van zijn biografische traject, zijn mentaliteit en het sociale milieu waarin hij verkeerde. Verder biedt het feit dat we voor drie van de vier bronnen met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid beschikken over autografe handschriften een unieke kans om het werk- en

1 Dit artikel is gebaseerd op de Habetslezing die ik, Steven Vanderputten (Universiteit Gent) op 21 september 2023 gaf voor de leden van het LGOG in Sittard. Een herziene en uitgebreide versie zal verschijnen als inleiding op de geplande wetenschappelijke editie van Peter Treckpoels *Chronijk van Overmaas en Kroniek van Bilzen*. Graag bedank ik de bestuursleden van het LGOG voor de uitnodiging om in Sittard te komen spreken en deze bijdrage aan te leveren.

2 Zie hiervoor onder meer de bijdrage van Chris Dols en Maurice Heemels, over historische canonvorming in Limburg, in dit Jaarboek.

3 Wat betreft het literaire erfgoed werd hiervoor al een eerste aanzet gegeven in Lou Spronck, Ben van Melick en Wiel Kusters (red.), *Geschiedenis van de literatuur in Limburg* (Nijmegen 2016).

4 Steven Vanderputten, 'Reconstructie van een laatmiddeleeuws historiografisch oeuvre: het voorbeeld van de Loonse priester Petrus Treckpoel (1442 - circa 1508)', in: *Revue Belge de Philologie et d'Histoire - Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* 83 (2005) 1059-75 en 'Petrus Treckpoel (of Tripoll)', in: *Nationaal biografisch woordenboek* 17 (Brussel, 2005) 510-18.

5 Zie hierover verder in dit artikel.

6 De geplande editie zal het werk zijn van Michel Oosterbosch, Rombout Nijssen en mezelf, met de ondersteuning van de in 2023 opgerichte Stichting Peter Treckpoel.

7 Natuurlijk is het gebruik van 'Limburg/Limburgen' een anachronisme van formaat als we spreken over de middeleeuwen. Toch gebruik ik het hier nadrukkelijk om te verwijzen naar de erfgoedwaarde van de besproken teksten vanuit hedendaags perspectief.

denkproces achter deze teksten, hun ontstaansgeschiedenis én hun receptie beter te begrijpen. Ten slotte kunnen taalkundigen dankzij de autografen kijken naar Treckpoels dialect en spellingsgewoonten. Aardig wat aspecten van zijn oeuvre zouden zich makkelijk laten inpassen in een valorisatietraject voor het brede publiek.

Een grondige kijk op de meeste van de bovenstaande argumenten reserveer ik voor de inleiding op de geplande editie. Toch wil ik in dit artikel alvast een tipje van de sluier lichten door achtereenvolgens te kijken naar de ontdekkingsgeschiedenis van Treckpoels oeuvre; zijn levensloop en sociale profiel, voor zover we die kunnen reconstrueren; het oeuvre zelf en de achterliggende methode; en ten slotte – kort nog – het *Nachleben* van zijn werk.

1. Een literaire ontdekkingsgeschiedenis

Kort voor 1855 verwierf de hoofdconservator van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel bij de boekhandelaar Frederik Muller in Amsterdam een exemplaar van de anonieme *Alder excellentste chronijke van Brabant*, een incunabel dat in 1498 verschenen was bij de Antwerpse drukker Rolant Van der Dorpe.⁸ De acquisitie van een exemplaar van dit anonieme werk door de toen nog jonge Belgische staatsinstelling was behoorlijk groot nieuws onder bibliofielen. Inhoudelijk sloot het werk goed aan bij de groeiende collectie volkstalige regionale kronieken van de Koninklijke Bibliotheek en in formeel opzicht was het een voorname getuige van de vroege boekdrukkunst in de Lage Landen.⁹ Toen adjunct-conservator Charles Ruelens (1820-1890) de opdracht kreeg het boek grondig te inspecteren, vielen hem

meteen enkele eigenaardigheden op. In een artikel, dat hij publiceerde in de *Bulletin du Bibliophile Belge*, bracht hij hierover verslag uit. Zijn belangrijkste vondst was een voor wetenschappers onbekend handschrift van maar liefst 63 pagina's dat volgde op de gedrukte tekst van de kroniek. Ruelens beschreef de inhoud van dit handschrift als een 'soort kroniek of memoriaalboek'. Verder gaf hij aan dat de anonieme tekst in een 'Limburgs' dialect was geschreven en 'een nogal onregelmatige orthografie' vertoonde. En over de inhoud wist hij te melden dat die een groot aantal belangrijke gegevens bevatte voor de regionale geschiedenis van de beide Limburgen. Hij twijfelde er niet aan dat historici hier en daar op nieuw feiten zouden stuiten.¹⁰

Het ziet ernaar uit dat Ruelens de betekenis van zijn vondst nog niet goed kon inschatten toen hij zijn artikel schreef. Erg nauwkeurig had hij de kroniek in ieder geval niet bestudeerd, want hoewel de tekst doorloopt tot in 1507, dateerde hij het schrift in het midden van de vijftiende eeuw. Toch eiste hij voor de zekerheid de *scoop* van de ontdekking voor zichzelf op. In een afsluitende zin meldde hij dat hij in de toekomst misschien nog zou overwegen om enkele uittreksels – nog maar eens een poging om het belang van de kroniek te minimaliseren – te publiceren.¹¹ Van dat laatste kwam echter niets in huis. Streekhistorici beseften al snel het belang van deze nieuwe bron, en één van hen zette zijn connecties aan het werk om zich bevoorrechte toegang tot het handschrift te verschaffen. Via een contact bij het Brusselse Hof van Cassatie kreeg de priester Jan Joseph Habets (1829-1893) het boek in langdurige bruikleen. Habets (die bij de meeste lezers van de *Publications* bekend zal staan als rijksarchiva-

8 Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373 (online raadpleegbaar via uurl.kbr.be/1963729).

9 Jaap Tigelaar, *Brabants historie ontvouwd. Die alder excellentste cronyke van Brabant en het Brabantse geschiedbeeld anno 1500* (Hilversum 2006).

10 Charles Ruelens, 'Histoire des livres', in: *Bulletin du Bibliophile Belge* 11 (1855) 4-10, op pp. 4-6.

11 *Ibid.*, 6.

ris in Limburg, een groot kenner van de streekgeschiedenis en natuurlijk ook de eerste voorzitter van het LGOG) had niet veel tijd nodig om te zien dat de anonieme bron een historisch document van de eerste orde was. Hij moet vrij snel aan het werk gegaan zijn met de transcriptie van een deel van de kroniek, meer bepaald de aantekeningen vanaf het jaar 1275, en van een selectie aantekeningen bij de gedrukte Brabantse kroniek. Zijn editie, in 1870 verschenen onder de titel *Chronijk der landen van Overmaas en aangrenzende gewesten*, beantwoordt in grote lijnen aan de wetenschappelijke standaarden van die tijd.¹² De beknopte inleiding voegde weinig toe aan de bevindingen van Ruelens, behalve dat Habets minder terughoudend was over het belang van de kroniek. Ook had hij de naam van de auteur achterhaald. Zo was het hem opgevallen dat er hier en daar in de tekst (auto)biografische aantekeningen stonden over een priester uit Beek met de naam Peter Treckpoel.¹³

Vakgenoten vonden Habets' toeschrijving van de *Chronijk van Overmaas* – zo zou de kroniek vanaf dan bekend staan – aan Treckpoel overtuigend. In 1887 publiceerde de toonaangevende Luikse historicus Camille de Borman (1837-1922) een kort artikel waarin bij de hypothese van de rijksarchivaris bevestigde. Daarnaast toonde hij aan dat Treckpoel aan het begin van de zestiende eeuw getuige was geweest bij de voltrekking van een huwelijk in

de stad Bilzen.¹⁴ Nog eens achttien jaar later stelde de priester-historicus Jan Paquay (1878-1936) vast dat Treckpoel nog op een andere manier aan Bilzen was gelinkt. Volgens hem was de Beekse priester naar alle waarschijnlijkheid ook de auteur van een laat-vijftiende-eeuwse kroniek van het klooster Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen in die stad. Daarnaast gaf Paquay de tekst van die kroniek, weliswaar met weglating van enkele passages, voor het eerst uit.¹⁵ Paquay had goede redenen voor de toeschrijving aan Treckpoel. Zo bevestigt en completeert de tekst een aantal biografische details uit de *Chronijk van Overmaas*, waaronder de chronologie van Treckpoels kapelaanschap in Geulle en Sittard. Daarnaast wijzen de chronologie van de twee werken, de gedeelde belangstelling voor de geschiedenis van de streek rond Maastricht en die van vrouwelijke religieuze gemeenschappen in de regio, de sterk gelijklopende rapportering van specifieke gebeurtenissen zoals het beleg van Bilzen in 1483, en ten slotte het ongewoon emotionele idioom van beide teksten in de richting van één auteur.¹⁶

Sindsdien bestaat er onder historici een brede consensus over de toeschrijving van zowel de *Kroniek van Bilzen*, de *Chronijk van Overmaas* en de zogenaamde *Aantekeningen op de Alder excellenste chronijke van Brabant* aan Treckpoel.¹⁷ In een boekje uit 1924 rekende Paquay ook de vroeg-zestiende-eeuwse *Chronijk*

12 Josephus Habets, *Chronijk der Landen van Overmaas en der aangrenzende gewesten* (Roermond 1870) 11-196. Habets 'herstelde' de warrige chronologie van veel passages en schraptte andere die hij redundant vond. Dat zorgde naast de vele omissies, transcriptiefouten en goedbedoelde correcties voor een sterk vertekend beeld van de oorspronkelijke tekst.

13 Ibid., 8-10. Overigens zag Habets bij het nalezen van de drukproeven van zijn editie over het hoofd dat hij per abuis Joannes Treckpoel had genoteerd.

14 Camille De Borman, 'Pierre Treckpoel à Bilzen', in: *L'Ancien Pays de Looz* 1 (1896-1897), 17 en 39.

15 Jan Paquay, 'Kroniek der stad Bilzen uit de XVde eeuw', in: *Bulletin de la Société Scientifique & Littéraire du Limbourg* 33 (1915), 16-44, op p. 18. Het handschrift van de *Kroniek van Bilzen* wordt vandaag bewaard als Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6 (voorheen Bilzen, Parochiearchief 4). Eerste deel, pp. 1-45 en Tweede Deel, p. 8.

16 Vanderputten, 'Reconstructie van een laatmiddeleeuws historiografisch oeuvre' en 'Het turbulente verleden van de Luikse prinsbisschoppen door de ogen van een inwoner van het oude graafschap Loon: de Chronijk van Luyk, toegeschreven aan Petrus Treckpoel (1442-circa 1507-8)', in: *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire - Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis* 174 (2008), 5-79.

17 Zie het repertorium *Narrative Sources from the Medieval Low Countries* (www.narrative-sources.be), records 2323, P018, P019.

Eerste pagina van Treckpoels *Kroniek van Bilzen* (Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria-ter-Engelen, 6, Eerste deel, 1; copyright Algemeen Rijksarchief).

van *Luyk* – die hij aangetroffen had in een zeventiende-eeuws handschrift uit de abdij van Averbode – tot diens oeuvre.¹⁸ Allerhande indirecte gegevens met betrekking tot de vooropleiding en het profiel van de auteur, zijn belangstelling voor de streek rond Maastricht, Sittard, Beek en Bilzen, en de talrijke passages die vrijwel identiek zijn aan de corresponderende passages in de andere historiografische teksten van Treckpoel, laten er nauwelijks twijfel over bestaan dat het inderdaad om een vierde werk van de Beekse priester gaat.¹⁹

Daarna bleef het lang stil rond Treckpoel. Dat drie van diens teksten alleen beschikbaar waren in onvolledige en in verschillende opzichten al snel sterk verouderde edities, en een vierde enkel in een zeventiende-eeuws afschrift, was daar niet vreemd aan. Verder vonden veel historici het werk rommelig op het vlak van de compositie, weinig verfijnd qua stijl en (onterecht, zo bleek later) allesbehalve origineel qua inhoud. En in een tijd dat ze bijna uitsluitend het werk van middeleeuwse kroniekschrijvers uit de elite en bourgeoisie lazen, kon

18 Jan Paquay, *Bilzen voorheen. Geschiedkundige schets* (Bilzen 1924), 178-209 (met ook een iets completere editie van de *Kroniek van Bilzen*), op p. 170. Het handschrift van de *Chronijk van Luyk* wordt vandaag bewaard als Averbode, Abdijarchief, IV, Historische handschriftencollectie van Egidius die Voecht, nr. 14, folio's 167r-203r.

19 Vanderputten, 'Het turbulente verleden', 17-22. In een artikel uit 1996 wordt verder ook het *Chronicon Diestense* aan Treckpoel toegeschreven, weliswaar zonder dat het daar overtuigende argumenten voor aanbrengt; zie hierover Alain Marchandisse, 'Prélude à l'éternité... Mort, funérailles et sépultures des évêques de Liège au crépuscule du Moyen Âge (XIIIe-XVe siècles)', *Publications de la Section Historique de l'Institut G.-D. de Luxembourg* 98 (2006), 197-239, op p. 205, noot 20 en Vanderputten, 'Reconstructie', 1073, noot 63.

dat van een eenvoudige clericus bijna per definitie op weinig belangstelling rekenen. Bovendien schreef Treckpoel in een regionaal dialect dat voor de overwegend Franstalige experts van de laatmiddeleeuwse geschiedschrijving in het prinsbisdom Luik volslagen ontoegankelijk was. Zo nu en dan plukten streekhistorici feiten en anekdotes uit Treckpoels werk die niet voorkwamen in andere teksten uit die tijd: maar van enige belangstelling voor zijn oeuvre, zijn methode en zijn perspectief als historiograaf was echter geen sprake.²⁰ Pas vanaf het begin van de jaren 1990 kwam hier verandering in. Zo brachten heemkundigen uit Beek en Bilzen het belang van Treckpoels werk voor onze kennis van het regionale verleden onder de aandacht. In 1992 besprak Jacques Aussems zowel zijn biografie als de *Kroniek van Bilzen* en die van Overmaas in het tijdschrift *Becha*, en werden er in de gemeente Beek Peter Treckpoelfeesten georganiseerd.²¹ En in 2004 signaleerde Robrecht Penders bij de leden van de heemkundevereniging *Bilisium* dat het autografe handschrift van Treckpoels *Kroniek van Bilzen* zich in het Rijksarchief te Hasselt bevond.²²

Intussen was er in de academische wereld een kentering aan de gang in het wetenschappelijke onderzoek naar de (laat)middeleeuwse geschiedschrijving. Waar vakspecialisten tot dan toe vooral interesse hadden in kronieken en aanverwante teksten omwille van de historische feiten die ze bevatten, verlegde hun belangstelling zich nu naar het hoe en het waarom van de berichtgeving. Ook maakte het steeds min-

der uit of de teksten die ze bestudeerden van grote literaire betekenis waren, en of de auteurs ervan bekend stonden als vooraanstaande intellectuelen of prominenten. Die trend vlakke het oude onderscheid dat wetenschappers maakten tussen de 'hoge' en 'lage' historiografische cultuur uit, en daarmee ook meteen dat tussen 'grote' en 'kleine' werken in het genre.²³ Teksten zoals die van Peter Treckpoel kwamen hierdoor echt in het vizier van de onderzoekers. Dat gebeurde voor het eerst tijdens mijn doctoraatsonderzoek naar het maatschappelijke verloop van kloosterkronieken uit de Zuidelijke Nederlanden.²⁴ Bij die gelegenheid stelde ik vast dat er heel wat aan te merken viel op de stand van het wetenschappelijk onderzoek over de auteur en zijn werk. Aanzetten tot een biografie waren onvoltooid gebleven, hypothesen over de toeschrijving van de vier werken waren nooit hardgemaakt, en het hoe, wanneer en waarom van zijn oeuvre waren nooit grondig onderzocht. In twee studies uit 2005 bracht ik het dossier van Treckpoels auteurschap op orde.²⁵ Ook sprak ik de hoop uit dat er snel nieuw onderzoek naar de man en zijn geschreven nalatenschap zou komen.

In hun eindverhandeling losten drie studenten Geschiedenis aan de Universiteit Gent die hoop gedeeltelijk in. Yves Willemot bestudeerde Treckpoels carrière en rol als biechtvader in het klooster Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen en Helena Verstappen bekeek de *Kroniek van Bilzen* vanuit genderperspectief, terwijl Tine Decosemaker Treckpoels relatie met zowel de zusters van Onze-Lieve-Vrouw ter

20 Vanderputten, 'Reconstructie'.

21 Jacques Aussems, 'Peter Treckpoel gevolgd', in: *Becha* 6 (1992), 47-48 en 55-56. Over de Peter Treckpoelfeesten zie Jacques Aussems e.a., *Daer en syt gy dan... Peter Treckpoelfeesten Beek 1992* (Beek 1993).

22 E-mail van Robrecht Penders aan de auteur.

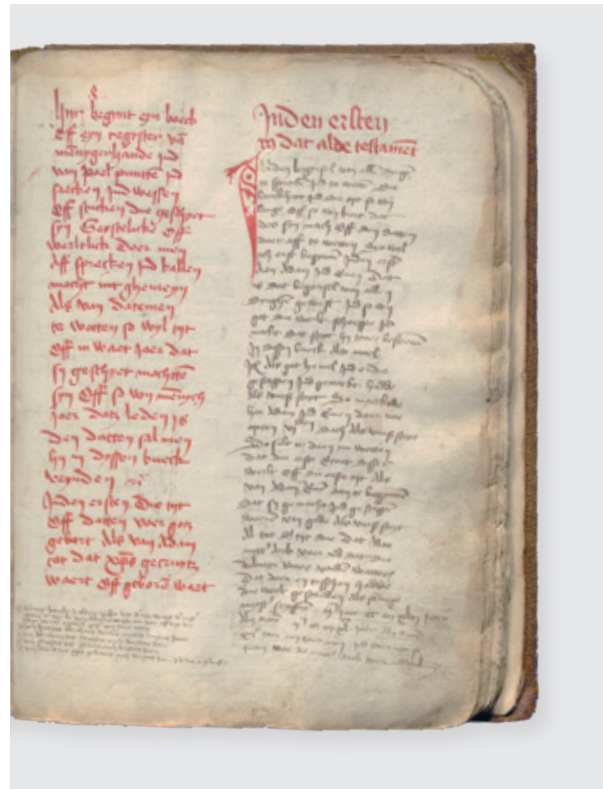
23 Zie bijvoorbeeld Robert Stein, *Politiek en historiografie: het ontstaansmilieu van Brabantse kronieken in de eerste helft van de vijftiende eeuw* (Leuven 1994) en Lisa Demets, *Onvoltooid verleden: de handschriften van de 'Excellente Cronike van Vlaenderen' in de laatmiddeleeuwse Vlaamse steden* (Hilversum 2020).

24 Steven Vanderputten, *Sociale perceptie en maatschappelijke positionering in de middeleeuwse monastieke historiografie (8ste-15de eeuw)*, 2 delen (Brussel 2001) 1:295.

25 Vanderputten, 'Reconstructie' en 'Petrus Treckpoel (of Tripoll)'.

Engelen als een behoorlijk groot aantal andere religieuze vrouwengemeenschappen in kaart bracht.²⁶ Daarnaast bezorgde ik in 2008 de eerste kritische editie van de *Chronijk van Luyk*.²⁷ In de daaropvolgende jaren verscheen er een reeks artikelen waarin Jacques Aussems de bevindingen in mijn publicaties en de eindverhandelingen van mijn studenten presenteerde aan de lezers van het tijdschrift *Becha*.²⁸ Ook verschenen er van zijn hand in *Becha* en *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold* detailstudies waarin passages uit het oeuvre van Treckpoel werden besproken.²⁹

De geplande wetenschappelijke editie van de *Chronijk van Overmaas*, geselecteerde *Aantekeningen bij de Alder Excellenste chronijke van Brabant* en de *Kroniek van Bilzen* moet het beeld dat we hebben van Treckpoels oeuvre completeren en een aanzet zijn tot nieuw onderzoek naar de man en zijn werk. Daarom is het goed de balans op te maken van de huidige stand van onze kennis ter zake, te beginnen met Treckpoels biografie.

Aanhef van de *Chronijk van Overmaes* in Treckpoels hand (Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373, handschriftgedeelte, folio 7r; copyright Koninklijke Bibliotheek).

- 26 Yves Willemot, *Tronen op de biechtstoel: afdrukken van biechtvaders in vrouwenkloosters van de moderne devotie*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling (Universiteit Gent 2003-2004); Helena Verstappen, *Zusterboeken en kloosterkronieken van de moderne devotie (XVe-XVIe eeuw): bronnen voor genderstudie en mentaliteitsgeschiedenis*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling (Universiteit Gent 2006-2007); en Tine Decosemaker, 'Och lassy! Och arme!': *biechtvaderschap in semi-religieuze gemeenschappen, met als casus de handschriften van Petrus Treckpoel, biechtvader in het Onze-Lieve-Vrouw-Ter-Engelen*, onuitgegeven masterscriptie (Universiteit Gent, 2019-2020). Deze verhandelingen zijn raadpleegbaar via www.lib.ugent.be.
- 27 Vanderputten, 'Het turbulente verleden'.
- 28 Jacques Aussems, 'Peter Treckpoel en zijn priesterverleden', in: *Becha* 24 (2010) 21-25; 'Peter Treckpoel nader bekeken en beoordeeld (delen 1-2)', in: *Becha* (2018) 43-46 en 69-71 (beide over de verhandeling van Verstappen); 'Peter Treckpoel nader bekeken en beoordeeld (delen 3-5)', in: *Becha* (2019) 3-5, 28-30, 46-48 (over Vanderputten, 'Reconstructie' en 'Het turbulente verleden'); 'Peter Treckpoel nader bekeken en beoordeeld (6, aanvullend)', in: *Becha* 33 (2019) 66-68 (over De Borman, 'Pierre Treckpoel'). Zie verder ook 'Peter Treckpoel nader bekeken en beoordeeld', in: *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold* (2019) 69-71.
- 29 Jacques Aussems, 'Denssers, ook in Overmaze? 'Eyn wonderlicke dollerye' in 1373', in: *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold* (2020) 67-70 en 'Die Poekenseytde. Een nieuwe ziekte in de Landen van Overmaas anno 1497-1498', in: *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold* (2021) 41-45.

2. Petrus Treckpoel: een biografische schets

Op een paar details na voert alles wat we over Peter Treckpoel weten terug op wat hij over zichzelf schreef.³⁰ Zo verwerkte hij allerhande verwijzingen naar mijlpalen en belangrijke episodes in zijn leven in de *Chronijk van Overmaas* en de *Kroniek van Bilzen* en valt er ook uit een aantal impliciete opmerkingen in zijn hele oeuvre het een en ander te leren. Uit de *Chronijk van Overmaas* kunnen we afleiden dat hij in 1442 geboren is te Beek.³¹ Als jongvolwassene volgde hij een opleiding om priester te worden en zong hij zijn eerste mis in de kerk van zijn geboortedorp op 1 oktober 1469.³² Zijn priester-carrière begon onder een slecht gesternte, want uit het bisschoppelijk archief van Luik leren we dat hij al in hetzelfde jaar of het volgende door zijn kerkelijke oversten op de vingers werd getikt omdat hij een seksuele relatie had met zijn dienstmeid Petronilla Brantz.³³ Korte tijd later verhuisde hij naar Geulle, hoewel hij aanspraak bleef maken op de inkomsten van het ambt van koster in de kerk van Beek.³⁴ In zijn nieuwe woonplaats werd hij ter vervan-

ging van Arnoldus van Aerle aangesteld als kapelaan *ad interim* van de plaatselijke parochiekerk.³⁵ Nog in 1470 of 1471 werd hij beboet voor zijn onkuise gedrag in Beek, al belette hem dat niet om zijn functie in Geulle tien jaar lang te behouden.³⁶ In 1480 werd hij in hetzelfde ambt van kapelaan aangesteld in de collegiale kerk van Sittard, wat ongetwijfeld neerkwam op een bescheiden promotie.³⁷ In de *Kroniek van Bilzen* lezen we dat hij op een niet nader te bepalen tijdstip zijn moeder, die wellicht intussen weduwe was geworden, liet overkomen uit Beek.³⁸

In zijn functie als kapelaan bezocht Treckpoel een aanzienlijk aantal gemeenten in de omgeving van Beek, Meerssen, Maastricht, Sittard en Bilzen. In veel van die plaatsen had hij contacten met religieuze gemeenschappen in de sfeer van de Moderne Devotie. Soms waren die contacten nauw. Dit gold zeker voor de Orde van het Heilig Graf, die hem zelfs toegang gaf tot haar archief.³⁹ Ook wijdde hij in 1476 samen met een vertegenwoordiger van deze beweging, de prior van Sint-Odiliënberg, Jan van Abroek, de eerste bewoner van een

-
- 30 Er is geen standaardspelling van zijn achternaam. In laatmiddeleeuwse bronnen komen we zowel *Treckpoel*, *Tretpoel*, *Trietpoell*, *Treetpoel*, *Trepoel*, *Trepoels*, *Trepoelen* als *Tripoll* tegen. Om pragmatische redenen is het verstandig om vast te houden aan de spelling *Treckpoel*, want die is de meest courante. In de wetenschappelijke studies en repertoria. Zie hierover Vanderputten, 'Reconstructie', 1063, noot 14.
- 31 Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373, folio 29r. *Het Repertorium Fontium historiae medii aevi, 9/1-2* (Rome 2002), 180 geeft als geboortjaar 1422, maar dat is een tikfout.
- 32 Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373, folio 29r.
- 33 Luik, Archives de l'Evêché de Liège, Archidiaconatus Campinia, 1.139, folio 64r. Mijn dank aan Guus Janssen, die de archiefstukken in deze en voetnoot 36 aan het licht bracht.
- 34 Dat zou hij pas doen in 1479; G.C.A. Juten, 'Beneficiënlijsten in de landdekenaten Susteren, Maeseyck en Wassenberg 1474-1555', in: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg à Maestricht* 61 (1925) 29-86, op p. 36.
- 35 H. Mosmans, 'De honderdjarige Pastoor van Geul', in: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg à Maestricht* 61 (1925) 1-27, op pp. 13 and 15. Ook in een beneficiënlijst uit de jaren 1477-1479 wordt hij genoemd als vervanger van van Aerle; Juten, 'Beneficiënlijsten', 41. Zie verder ook Treckpoels eigen verwijzingen naar zijn tijd in Geulle in Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373, folio 34r en Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Eerste deel, p. 37.
- 36 Luik, Archives de l'Evêché de Liège, Archidiaconatus Campinia, 1.140, folio 63v.
- 37 Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Eerste deel, 37.
- 38 Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Eerste deel, 37-38.
- 39 Joseph Daris, *Histoire du diocèse et de la principauté de Liège pendant le XVIe siècle* (Luik 1884), 89.

kluis te Geulle in.⁴⁰ Tevens met de Franciscanen had hij klaarblijkelijk intense en positieve contacten. Zo valt in de *Chronijk van Luyk* een passage op waarin de auteur lof heeft voor de Franciscanen van Lichtenberg bij Maastricht, die hij prijst voor hun eenvoud en omdat ze een aanbod om de kloostergebouwen te verfraaien hadden afgeslagen.⁴¹ Daarnaast kunnen we uit de *Chronijk van Overmaas* en de *Aantekeningen bij de Alder excellenste chronijke van Brabant* afleiden dat hij op de hoogte was van het leven in kleine en soms erg efemere religieuze vrouwen-gemeenschappen in de streek. In enkele van deze gemeenschappen trad hij vermoedelijk bij tijd en wijle op als prediker en/of biechtvader.⁴² Verder is de mogelijkheid geopperd dat Treckpoel aalmoezenier was voor de Luikse troepen in de strijd tegen Karel de Stoute, maar zelf doet hij daar geen uitspraken over.⁴³ In ieder geval blijkt uit zijn werk dat hij goed geïnformeerd was over de recente gebeurtenissen in zijn streek in de periode tussen ongeveer 1468 en zijn overlijden in de vroege zestiende eeuw. De reden hiervoor moeten we ongetwijfeld zoeken in Treckpoels mobiliteit en zijn uitgebreid netwerk van contactpersonen in den lande. Het lijkt geen twijfel dat het nieuws van de talrijke schokkende gebeurtenissen waarover hij rapporteert zich als een lopend vuurtje verspreidde.

In het voorjaar of zomer van 1492 nodigden de Franciscanen in Hasselt Treckpoel uit

om rector te worden van het convent van Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen te Bilzen. Deze kleine vrouwengemeenschap, die bestond uit een besloten en open deel, was twintig jaar eerder opgericht op de locatie van een voormalig begijnhof en behoorde tot de Derde Orde van Franciscus.⁴⁴ Volgens een passage in de *Kroniek van Bilzen* vonden de Franciscanen Treckpoel geschikt voor die nieuwe functie omdat ze hem al lang kenden als 'eynen gueden maen', een goed man.⁴⁵ Zowel in die tekst als in een lijstje met de namen van de eerste twee biechtvaders van het klooster (Nicholaas Peters van Catz en Treckpoel) meldt hij dat hij in functie trad op 17 juli 1492.⁴⁶ In de kroniek meet Treckpoel zowel het persoonlijke offer dat hij bracht naar aanleiding van het vertrek uit Sittard als de consternatie van zijn relaties in de stad over zijn beslissing breed uit. Naar eigen zeggen was zijn leven in Sittard erg aangenaam. Zo genoot hij er van het comfort van een degelijk ingericht huis en waren hij en zijn moeder er graag gezien. Daarnaast lag de verhuizing naar Bilzen allesbehalve voor de hand. De Luikse oorlogen lagen nog vers in het geheugen en de verwoestende gevolgen voor de streek waren onmiskenbaar zichtbaar in het landschap. Treckpoel zelf spreekt van 'eyn verorlocht lant', een gebied dat zwaar getekend was door de oorlog. Ook het convent van Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen had veel te lijden gehad. Volgens de kroniekschrijver trof hij het bij zijn aankomst

40 Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373, folio 29r; zie ook J. Ceyssens, 'Jan van Abroek, hervormer van de kloosters der kanunniken van het H. Graf en de stichter der sepulchrienen in het bisdom Luik (1440(?)-1520)', in: *Limburg* 4 (1922-23), 107-10, 129-36, 157-60, 192-97, op p. 108.

41 Vanderputten, 'Het turbulente verleden', 45-46.

42 Decosemaker, 'Och lassy! Och arme!'

43 Vanderputten, 'Het turbulente verleden', 19.

44 Alfons Paquay, *Het oude zusteren klooster van den derden regel te Bilzen* (Tongeren 1896), 35-36. Over de reguliere vrouwelijke tak van de Derde Orde in de regio en daarbuiten Marc Carnier, 'De reguliere vrouwelijke derde orde in de Zuidelijke Nederlanden', in: *Trajecta* 14 (2005), 205-220.

45 Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Eerste deel, 37.

46 Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Tweede deel, [13].

aan in een ‘verdorffven’ staat.⁴⁷ Met die laatste opmerking wilde hij zijn lezers een idee geven van de staat van fysieke en morele ontredde- ring die de zustergemeenschap te beurt was geval- len. Maar ongetwijfeld bereidde hij zijn lezers op die manier ook voor om het verhaal van de wederopstanding van de gemeenschap onder zijn doortastend leiderschap zonder veel vra- gen te slikken.

Naar eigen zeggen was de vijftigjarige kapelaan erg gemotiveerd in zijn nieuwe rol.⁴⁸ Zo begeleidde hij de gemeenschap intensief op spiritueel vlak door de leden ervan de biecht af te nemen, te prediken en hen moed in te spre- ken wanneer het moeilijk ging. Zijn motto was kennelijk ‘zachte heelmeeesters maken stin- kende wonden’. In de *Kroniek van Bilzen* meldt hij, met nauwelijks verholten trots, dat hij van de zusters geen zelfmedelijden over hun armoede en moeilijke levensomstandigheden duldde, en hen op het hart drukte dat hij niet naar Bilzen gekomen was om hun geklaag te aanhoren.⁴⁹ Ook speelde hij als rector een belangrijke rol in het bestuur van het convent. In de *Kroniek van Bilzen* benadrukt hij dat hij nauwlettend toezag op de naleving van de sta- tuten.⁵⁰ Uit een document uit 1499 blijkt boven- dien dat hij actief deelnam aan het uitvaardigen van nieuwe interne reglementen. Zo kondigde hij samen met de moeder-overste en de con- ventsleden een nieuwe regeling af inzake de anciënniteit van de conventsleden. In de tekst

van het document vermeldt hij zichzelf (onder de titel pater) voor alle andere betrokkenen. Mogelijk kunnen we hierin een spoor van zijn autoritaire en wat zelfingenomen karakter zien.⁵¹

Ongetwijfeld was het nieuwe elan van de gemeenschap – naast de rustigere politieke omstandigheden – de reden waarom er zich al snel nieuwe kandidaat-leden aanboden. De meest opvallende nieuwe rekrut was Treckpoels nicht Maria ‘Tretproels van Beick’: zij werd geprotest als buitenzuster op 1 septem- ber 1494.⁵² Treckpoels leidinggevende rol zien we tevens in een aantal transacties die hij regelde ten gunste van de gemeenschap en die goede relaties met lokale notabelen veronder- stelden.⁵³ Verdere indicaties van zijn succes in het uitbouwen van een plaatselijk netwerk in Bilzen vinden we in een huwelijkscontract uit 1501, waarin hij voorkomt als getuige.⁵⁴ Het contract werd gesloten in het huis van Goert Lantmeters, een verwant van Herman Lantmeters, die op zijn beurt als ‘momboer’ betrokken was geweest bij de ontbinding van het begijnhof en de oprichting van het nieuwe klooster.⁵⁵ Ongetwijfeld waren de banden met de familie Lantmeters sterker dan het docu- ment laat vermoeden.

In Bilzen vond Treckpoel, naast zijn rol in het bestuur en de spirituele begeleiding van de binnen- en buitenzusters, de rust die hij nodig had om zich te wijden aan zijn passie voor de

47 Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Eerste deel, 38.

48 Ibid., 38-39.

49 Ibid., 40-41.

50 Ibid., 40.

51 Ibid., 46. Over de administratieve rol van biechtvaders in religieuze vrouwengemeenschappen zie Willemot, *Tronen op de biechtstoel*.

52 Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Tweede deel, [18], Ledenlijst nr. 37.

53 Paquay, *Bilzen voorheen*, 170, noot 3 verwijst naar een inventaris van het archief van het klooster uit 1766 waarin Treckpoel tweemaal wordt genoemd. Voor zover ik kon nagaan bevindt deze inventaris zich niet langer tussen de stukken uit het voormalige kloosterarchief in het Rijksarchief te Hasselt.

54 Luik, Archives de l'Etat, Fonds des échevins de Liège, Convenances et testaments, reg. 24 (1498-1505), folio's 335r-336v.

55 Paquay, *Het oude zusteren klooster*, 3-4.

geschiedenis van zijn streek en zijn literaire ambities. Niet lang na zijn aankomst schreef hij een nieuwe versie van de plaatselijke kloosterkroniek.⁵⁶ Aan het einde van het decennium was hij bovendien intensief bezig met het bestuderen en het annoteren van het een exemplaar van de *Alder excellenste chronijke van Brabant* dat hij kort daarvoor had verworven. Vervolgens gebruikte hij de gedrukte kroniek, zijn notities en andere bronnen om de *Chronijke van Overmaas* en de *Chronijke van Luyk* te schrijven. Het heeft er alle schijn van dat hij vlak voor zijn dood nog steeds aan het werk was aan de twee teksten, die beide abrupt afbreken in het jaar 1507, maar in de oorspronkelijke versie iets langer doorliepen.⁵⁷ In de professioneel lijst van de zusters maakte hij voor het laatst een aantekening op 2 september 1509. De eerstvolgende, aangebracht door zijn opvolger, betreft een professie die plaatsvond op de derde zondag van mei in het jaar 1511.⁵⁸ Wellicht was Treckpoel toen al overleden. Volgens het zeventiende-eeuwse register met de jaargetijden van het convent werd hij herdacht op 19 maart.⁵⁹

3. Chronologie, genre en methode van Treckpoels oeuvre

Een vergelijkende lectuur van Treckpoels werken laat er geen twijfel over bestaan dat hij vanaf ongeveer 1468 tot het einde van zijn leven een uitgebreide set notities heeft bijgehouden. Daarin beschreef hij belangrijke gebeurtenissen uit zijn persoonlijke leven en uit het politieke, sociaal-economische, en religieuze leven van zijn streek. Wat precies de bedoeling was van dat vele werk, is voornamelijk onduidelijk. Ook weten we niet welke vorm die notities hadden, en of ze veel uitgebreider zijn

geweest dan de talrijke parafrazen die we terugvinden in zijn *Kroniek van Bilzen*, *Aantekeningen by de Alder excellenste chronijke van Brabant*, *Chronijke van Overmaas* en *Chronijke van Luyk*. Feit is dat hij in de loop van de jaren tussen 1492 en 1508 dikwijls uit die verzameling heeft geput en bij de redactie van zijn historiografische werk meermaals naar dezelfde aantekeningen heeft teruggegrepen. Dit verklaart waarom er in Treckpoels historiografische productie sprake is van een buitengewoon grote intertekstualiteit.⁶⁰ Naast de ongewoon emotionele stijl en de niet-elitaire blik op historische gebeurtenissen is dit één van de redenen waarom zijn oeuvre van significant belang is voor het wetenschappelijk onderzoek naar de methode van volkstalige geschiedschrijvers uit de late vijftiende en vroege zestiende eeuw.

Ook al was Treckpoel vroeg in zijn leven geïnteresseerd in eigentijdse geschiedenis, toch was hij als echte historiograaf zonder meer een laatbloeiër. Eerder zagen we reeds dat hij kort na zijn aanstelling in de zomer van 1492 – als rector van de zusters van Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen – aan de slag is gegaan met de redactie van de *Kroniek van Bilzen*, die de geschiedenis van het convent beschrijft van 1472 tot 1492. Uit de inhoud van deze kroniek kunnen we afleiden dat hij zich baseerde op een kroniek uit het midden van de jaren 1480 door een anoniem lid van de plaatselijke gemeenschap, bovendien op stukken uit het conventsarchief, verder op zijn eerder aangehaalde notities, ook op gesprekken met de zusters, de Franciscanen in Hasselt en de bevolking van Bilzen, en ten slotte op zijn eigen impressies nadat hij in Bilzen was gearriveerd. Qua genre is dit een hybride tekst. Enerzijds kunnen we

56 Op zich was dit geen ongewoon fenomeen; Verstappen, *Zusterboeken en kloosterkronieken van de moderne devotie (XVe-XVIe eeuw)*.

57 In de inleiding op de wetenschappelijke editie zal ik dieper ingaan op dit punt en de handschriftelijke overlevering van beide teksten.

58 Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Tweede deel, [17 en 18].

59 Hasselt, Rijksarchief, Bilzen Klooster Maria ter Engelen, 4, 17.

60 Zie voorlopig de inleiding en het notenapparaat bij de editie van de *Chronijke van Luyk* in Vanderputten, 'Het turbulente verleden'.

spreken van een klassiek opgevatte kloosterkroniek die zich toespitst op de institutionele ontwikkeling van de zustergemeenschap en de impact van de recente politieke en militaire gebeurtenissen op het leven in en rondom Bilzen. Anderzijds bevat de tekst beschouwingen over de heroïsche volharding van de zusters in moeilijke tijden en hun relatie met hun strenge maar betrokken rector Treckpoel, wat aan het geheel een persoonlijk en zelfs licht beschouwend karakter geeft.⁶¹ Naar eigen zeggen schreef de auteur de kroniek omdat hij wilde dat alle goede gelovige mensen zouden weten welk psychisch, fysiek en materieel lijden de zusters de afgelopen twintig jaar hadden ondergaan.⁶²

Dat de zustergemeenschap na 1493 in rustiger vaarwater terecht kwam, verklaart mogelijk waarom Treckpoel de *Kroniek van Bilzen* niet heeft voortgezet. Alleen bij het jaar 1496 noteerde hij nog één aantekening over het overlijden op 15 september van de voormalig begijn en kloosterzuster Liesbeth, die eerder ter sprake gekomen was in de tekst. Vermoedelijk vatte hij omstreeks die tijd het plan op om de kroniek op te nemen in een handschrift dat zich nu in het Rijksarchief in Hasselt bevindt. Het convoluut bestaat uit drie makkelijk te onderscheiden delen:

1. De *Kroniek van Bilzen*, vermoedelijk geschreven in Treckpoels hand (pp. 1-45), later aangevuld met een document uit 1499 waarin hijzelf, de moeder-overste en de hele gemeenschap een beslissing nemen inzake anciënniteitsregels (p. 46).
2. De anonieme *Kroniek van Bilzen* door een zuster van Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen (pp. 1-7) in een wat vroegere hand. Treckpoel bracht op de blanco bladen aan

tekeningen aan over twee schenkingen door lekenweldoeners uit het jaar 1495 (p. 8) en een Middelnederlandse vertaling (mogelijk door hemzelf) van een privilege dat de Luikse bisschop Louis van Bourbon in 1476 had verleend (pp. 9-10).

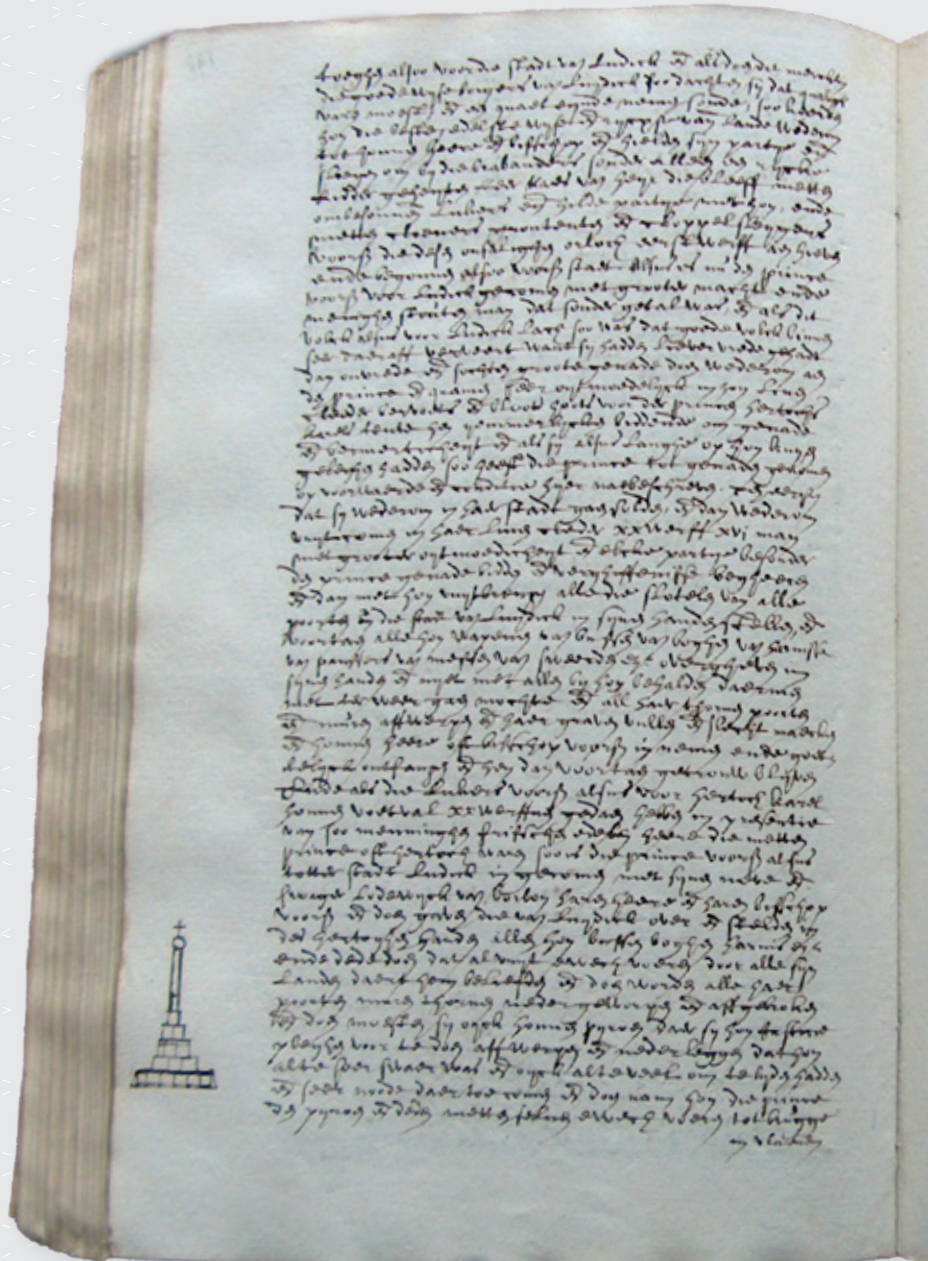
3. Twee documenten in Treckpoels hand, met respectievelijk een lijst van biechtvaders van het klooster (p. [13]) en een andere met geprofeeste zusters van Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen (derde deel, pp. [15-19]).

Die samenstelling doet vermoeden dat Treckpoel met dit handschrift de basis wilde leggen voor het collectieve geheugen van de zustergemeenschap, en dat hij daarnaast een soort persoonlijk testament over zijn eigen rol in haar materiële en morele wederopstanding heeft willen nalaten. Het zegt iets over zijn vertrouwen in zijn literaire kunnen en zijn opvattingen over zijn rol als rector dat hij niet enkel zijn eigen kroniek vóór de oudere versie door de kloosterzuster plaatste, maar dat hij ook de lijst met biechtvaders liet voorafgaan aan de lijst met geprofeeste gemeenschapsleden. Dat hij zichzelf beschouwde als *de facto* aanvoerder van de zustergemeenschap blijkt, behalve uit zijn eigen getuigenis in de *Kroniek van Bilzen* overigens, ook uit het eerder aangehaalde document met de verordening van 1499.

Het heeft er alle schijn van dat Treckpoel dit vervolgens als een afgesloten project beschouwde en zijn ambities als historiograaf in de laatste jaren van de vijftiende eeuw grondig verlegde. Ongetwijfeld is het geen toeval dat hij in 1498 of kort daarna een exemplaar bemachtigde van de pas verschenen *Alder excellentste chronijcke van Brabant*. Het enorme aantal aantekeningen in zijn persoonlijke exemplaar – dit is hetzelfde exemplaar dat zich sinds 1854 in

61 Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Eerste deel, 26. Zie ook de verwijzing in de *Chronijk van Overmaas* naar de penibele situatie van de zusters (Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373, folio 60v): 'heet waes eyn quade platz off stede vuer vrouwen oem eyn besloetten closter te hobben'.

62 Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Eerste deel, 30-31.

Twee pagina's uit het zeventiende-eeuwse handschrift van de *Chronijk van Luyk* (Averbode, Abdijarchief, IV, Historische handschriftencollectie van Egidius die Voecht, nr. 14, folio's 190v-191r; copyright Abdij Averbode).

de Koninklijke Bibliotheek in Brussel bevindt en door Charles Ruelens voor het eerst werd onderzocht – laten zien dat hij de tekst intensief heeft bestudeerd.⁶³ Voor een deel bestaan ze uit onderstrepingen, correcties van zetfouten, een handvol synoniemen en korte observaties van één of enkele woorden. Maar voor een ander deel gaat het om notities van één zin tot een hele paragraaf die betrekking hebben op de geschiedenis van zijn streek en die de kroniek als het ware aanvullen vanuit Treckpoels eigen regionale perspectief. Voor de periode van de zevende tot het midden van de vijftiende eeuw maakte hij daarbij onder andere gebruik van vooralsnog niet-geïdentificeerde annalen uit Brabant of Limburg. Maar vanaf de late jaren 1460 baseerde hij zich in eerste instantie op zijn eigen notities, waaruit hij later nog veel zou putten voor zijn andere werk. Deze marginale aantekeningen vormen een integraal deel van zijn oeuvre en zijn daarom een voorname bron voor zowel de streekgeschiedenis als de studie van de laatmiddeleeuwse historiografie.

Ongetwijfeld brachten de vele uren die Treckpoel over het incunabel gebogen zat hem onder meer op het idee om zijn notities om te werken tot één of twee op zichzelf staande kronieken. Aan het eerste product, de *Chronijk van Overmaas*, begon hij na 1498 en was hij nog aan het schrijven in 1507 of mogelijk nog een jaar of twee later. Deze wereldkroniek vertoont om voor de hand liggende redenen formele gelijkenissen met van de *Alder excellenste chronijke van Brabant*, aangezien de nieuwe tekst bedoeld was als een soort ‘Limburgse’ tegenhanger van dat werk. De eerste bladzijden van Treckpoels handschrift – dat zoals gezegd ingebonden is samen met zijn persoonlijke exemplaar van de

gedrukte kroniek – bestaan uit een reeks historische en chronologische aantekeningen: een lijst van heiligen met hun jaar van overlijden; een lijst met onkosten van Karel de Stoute bij het beleg van Neuss in 1474 en een overzicht van zijn titels (folio 1r); een lijst met christelijke koninkrijken, hertogdommen en graafschappen (folio 1v); een opvallend verzorgd geschreven gedeelte met een Bijbelse geschiedenis vanaf de Schepping tot de tijd van Mozes (folio’s 2r-6v); en ten slotte een lijst met keurvorsten en koninkrijken (folio 6v). Habets omschreef deze aantekeningen als een ‘vervelende introductie, die veel lijkt op het kattenmuziek, wat onvermijdelijk alle concerten van snaar- en blaasinstrumenten voorafgaat’.⁶⁴ In werkelijkheid gaat het echter om enerzijds een restant van Treckpoels notities en anderzijds een afgebroken eerste poging om het begin van de kroniek te schrijven. Kennelijk was het oorspronkelijke plan om de kroniek te laten beginnen met een uitvoerige bespreking van de Bijbelse geschiedenis. Toen Treckpoel zich evenwel realiseerde dat dit te veel tijd (en papier!) zou kosten, besloot hij helemaal opnieuw te beginnen, zoals ook blijkt uit de eigenlijke kroniek, die begint op folio 7r. Die twee restanten van het redactieproces van een laatmiddeleeuwse wereldkroniek zijn uiterst zeldzaam en verdienen nader onderzoek.

Op folio 7r begint de eigenlijke kroniek. Zelf omschrijft Treckpoel het werk als ‘een boek of register van velerlei zaken die gebeurd zijn, religieuze en wereldlijke, waarover onder de algemene bevolking gesproken is’.⁶⁵ De tekst begint met een beknopt overzicht van de Bijbelse geschiedenis, dat al na anderhalve folio (7r-v) naadloos overgaat in een vrij onsamen-

63 Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373.

64 Habets, *Chronijk*, 6.

65 Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373, folio 7r: ‘Hy begynt eyn boeck off eyn register van menngerhande ind van voel punten ind saecken ind wessen off stucken die geschyet syn geystelicke off wertlick doer men aff spreken ind kallen mocht int ghemeyn’.

hangende reeks korte stukjes over Troje, Londen, Rome, de stichting van Tongeren en Hoei, keizer Augustus, de geboorte van Maria en ten slotte die van Jezus. Vanaf folio 8v wordt het betoog samenhangender. We lezen een combinatie van Romeinse, Bijbelse en hagiografische passages in de vorm van annalen, die hier en daar in de marge en op vrije plaatsen op de bladspiegel aangevuld worden met informatie die Treckpoel achteraf moet zijn ingevallen. Naarmate de christelijke historie vordert, groeit gestaag de aandacht voor heiligen en, vanaf de zevende eeuw, voor figuren die een rol speelden in de kerstening van de Lage Landen. In het deel over de negende eeuw (folio's 16r-v) komen we al spaarzame aantekeningen tegen met betrekking tot de geschiedenis van de twee Limburgen, meer bepaald het ontstaan van een aantal vorstendommen en de oprichting van kerken en religieuze instellingen, naast een handvol natuurrampen.

Vanaf dit deel van de kroniek worden de marginale aanvullingen en redacties een stuk talrijker en de redactie slordiger. Dit wijst erop dat Treckpoel zijn eigen werk een aantal keren heeft geredigeerd en aangevuld. Op folio 17v – we zijn intussen ergens rond het jaar 1100 beland – onderbreekt hij zijn betoog om een lijst te geven van nieuwe kloosterorden uit de elfde tot dertiende eeuw, die hij net zoals andere delen van de tekst achteraf voorzag van talrijke aanvullingen. Tot in de twaalfde eeuw (folio's 18r-19r) heeft de tekst een sterk annalistisch karakter, maar vanaf het begin van de dertiende eeuw is de redactie plots een stuk samenhangender en meer streekgebonden (folio's 19r-

21v). De tweeënveertig resterende folio's handelen over de vijftiende eeuw, waarbij de periode uit Treckpoels volwassen leven om eerder aangehaalde redenen de meeste aandacht krijgt. Hier zien we veel overeenkomsten met zijn andere historiografische teksten, wat betreft de rapportering van de feiten, de emotionele schrijfstijl, het 'volkse' perspectief en het sterk moraliserende oordeel van de auteur over talrijke protagonisten in zijn verhaal. Andere 'Limburgse' Middelnederlandse kronieken uit die tijd tonen lang niet de formele ambitie en inhoudelijke rijkdom van Treckpoels tekst.⁶⁶ En hoewel Franstalige geschiedschrijvers uit Luik en omgeving enige aandacht besteedden aan de gebeurtenissen in het noorden van het prinsbisdom, is de informatie die ze geven over die regio altijd veel beperkter, en is hun perspectief steeds dat van een buitenstaander uit de bevoorrechte klassen van de samenleving.⁶⁷ Tevens om die redenen verdient het werk van Treckpoel een bijzondere plaats in het Limburgse literaire canon.

De *Chronijk van Luyk* behoort tot het genre van de bisschoppelijke *gesta*, waarbij de geschiedenis van een bisdom verteld wordt in hoofdstukken die telkens aan de regering van één bisschop zijn gewijd. Hoewel het begin van de tekst ontbreekt in het enige handschrift, kunnen we vermoeden dat Treckpoel zijn verhaal begonnen is bij het ontstaan van het bisdom. In ieder geval bestaat een eerste deel van de kroniek uit een eenvoudige Latijns-Nederlandse bisschopslijst met sporadische aantekeningen die zich kenmerken door een negatieve houding ten aanzien van de Luikenaars en een bij-

66 *Cornycke in cort begreepen van die destructie van den lande van Ludick*, uitgegeven in Jan Paquay, 'Kroniek der Luiksche oorloggen uit de XVde eeuw', in: *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde* (1928), 203-46); *Chronijk van Maastricht en omstreken*, uitgegeven door Josephus Habets in: *Publications de la Société d'Archéologie dans le Duché de Limbourg* 1 (1864), 70-93); en de kroniek van de bisschoppen van Tongeren, Maastricht en Luik tot 1430 door Willem van Berchen; Brussel, Koninklijke Bibliotheek, 8037-50, folio's 443r-458v.

67 Alain Marchandisse en Steven Vanderputten, 'Histoire et chroniques du XIVe au XVIe siècle', in: Paul Bruyère en Alain Marchandisse (red.), *Florilège du livre en principauté de Liège du IXe au XVIIIe siècle* (Luik 2009) 113-131.

zondere aandacht voor de heilige bisschoppen Servatius en Remaclus. Vanaf de regering van Hugo III van Chalon (1296-1301) tot en met die van Adolf II van der Marck (1313-1344) krijgen we een vrij warrig overzicht van de geschiedenis van de Luiks-Brabantse relaties, waarvan de inhoud helemaal lijkt te zijn ontleend aan de *Alder excellenste cronijke van Brabant*. Dit toont onder andere aan dat we de tekst inderdaad in het laatste decennium van Treckpoels leven moeten situeren.

Het derde deel van de *Chronijk van Luyk* loopt van Engelbert van der Marck (1345-1364) tot het midden van de vijftiende eeuw en is een stuk samenhangender. Het merendeel van de aantekeningen is gewijd aan de militaire geschiedenis van het graafschap Loon, met bijzondere aandacht voor Bilzen, Stokkem, Rutten en Maastricht. In deze passages vinden we voor het eerst Treckpoels kenmerkende emotionele stijl terug. Het laatste deel begint met de regering van Lodewijk van Bourbon (1456-1482). Hieruit blijkt dat Treckpoel achterdochtig was ten aanzien van de Luikse en Loonse adel, die hij zowel onbesuisd als onbetrouwbaar vond. Ook toonde hij geen enkel begrip voor het roekeloze gedrag van stadsbewoners van onder andere Luik en Dinant toen die in opstand kwamen tegen de bisschop van Luik. In schrill contrast daarmee staat zijn empathische houding ten aanzien van de trouwe onderdanen van de bisschoppen en vooral voor de zwakkere groepen in de samenleving.⁶⁸ Het standpunt in die laatste tekst is militanter dan in de rest van zijn historiografische oeuvre: de precieze reden daarvoor moet nog verder worden onderzocht.

Voor de periode vanaf 1468 maakte de auteur net als in de *Chronijk van Overmaas* vooral gebruik van zijn eigen notities, oog-

getuigenverslagen en allerhande documenten die hij aantrof in zijn persoonlijk archief en dat van zijn relaties. Dit is de verklaring waarom veel passages grote gelijkenissen vertonen met die andere kroniek en, weliswaar in mindere mate, met de *Kroniek van Bilzen*.⁶⁹ Uit Treckpoels hele oeuvre blijkt dat hij goed ingelicht was over de recente politieke en militaire geschiedenis van zijn streek. Zijn perspectief is dat van een lokale clericus die nauwe contacten onderhoudt met een regionaal netwerk van religieuze gemeenschappen en lokale notabelen, en die zowel hun ervaringen als die van mannen en vrouwen uit de lagere klassen van de samenleving probeerde te verwoorden. Dat verklaart onder andere waarom zijn werk van onschatbare waarde is voor de politieke, sociaal-economische en culturele geschiedenis van de regio.

Bij die waardering moeten we wel een aantal kanttekeningen plaatsen. Treckpoel moet om te beginnen vaak gissen naar de oorzaak van de gebeurtenissen die hij beschrijft. Voor een deel heeft dat te maken met de genres waarin hij schrijft en met het feit dat hij geen 'insider' was in de toenmalige politiek. Voor een deel ligt het ook aan zijn neiging om gebeurtenissen en maatschappelijke processen te reduceren tot enerzijds het verhaal van een strijd tussen verstandige bestuurders en roekeloze opstandelingen en anderzijds dat van weerloze 'kleine' mensen die de gevolgen moeten dragen van immorele keuzes van veldheren en bandieten. Tekenend voor zijn naïef-moraliserend perspectief is bovendien het feit dat hij op een enkele passage in de *Kroniek van Bilzen* na weinig woorden wijdt aan het leven in tijden van vrede. Daarom is het raadzaam zijn beschrijvingen van oorlogsleed en tegenspoed met een kritisch oog lezen. Een sprekend voorbeeld hiervan is zijn dramatische beschrijving

68 Vanderputten, 'Het turbulente verleden', 13-14.

69 Ibid., 14-16.

in de *Kroniek van Bilzen*, de *Chronijk van Overmaas* en de *Chronijk van Luyk* van de belegering en verwoesting van de stad Bilzen in 1483. Uit archivalia blijkt dat het verhaal van de feiten hetzij door Treckpoels informanten of door hemzelf flink moet zijn aangedikt.⁷⁰ Daar staat tegenover dat hij in de proloog op de *Chronijk van Overmaas* aangeeft dat zijn tekst de gebeurtenissen beschrijft zoals er onder de bevolking over werd gesproken.⁷¹ Ook dat aspect van zijn werk maakt het problematisch in sommige opzichten en fascinerend in weer andere.

4. Nachleben van Treckpoels werk

Welk doelpubliek Treckpoel met zijn historiografische werk voor ogen had, is niet helemaal duidelijk. Zoals we al zagen, zijn er aanwijzingen dat hij de *Kroniek van Bilzen* en het handschrift voor het convent van Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen beschouwde als instrumenten om de memoriecultuur van de zusters vorm te geven. Dat is ten dele gelukt. Na zijn dood hebben zijn opvolgers de professielijst systematisch aangevuld tot het tweede kwart van de achttiende eeuw. Daar staat tegenover dat niemand de lijst met biechtvaders heeft gecompleteerd en dat er geen spoor is van enige systematische poging om de kroniek aan te vullen. In de vroege jaren 1630 gebruikte de biechtvader Arnoldus Molenvaux wel een blanco pagina om aantekeningen te maken over een recente brand en de heropbouw van het klooster.⁷² Ook bracht iemand niet lang daarna notities aan in de marge van Treckpoels kroniek. Die laatste ingreep is vermoedelijk te situeren in de context van een grondige reorganisatie van het archief en de

memorieteksten van de zustergemeenschap in het midden van de zeventiende eeuw.⁷³

In de vroege achttiende eeuw kwam het handschrift opnieuw onder de aandacht. Ter gelegenheid van de samenstelling van een register uit 1716 schreef de recollet en biechtvader Tilkin een Franstalige geschiedenis over het vroegste begin van het convent. Voor die tekst baseerde hij zich helemaal op de twee vijftiende-eeuwse *Kronieken van Bilzen*, aangevuld met Treckpoels aantekeningen over de schenkingen uit 1495 en de notities van Arnoldus Molenvaux. Opvallend daarbij is dat Tilkin alle autobiografische aantekeningen door Treckpoel en de passages waarin deze zijn relatie met de zusters beschrijft buiten beschouwing heeft gelaten. Wel nam hij in het handschrift een Franse vertaling op van Treckpoels observatie inzake de beslissing over anciënniteitsregels in het klooster, en van diens lijst met de twee eerste biechtvaders en de geproteste zusters.⁷⁴ Meer dan een halve eeuw later nam de Luikse karmeliet en dilettant Jean Pierre Renier Stéphani (1737-1817) Tilkins geschiedenis van het convent op in de voorbereidende stukken voor zijn postuum gepubliceerde *Mémoires pour servir à l'histoire monastique du Pays de Liège*.⁷⁵ Deze studie, pas verschenen in 1876 en 1877, biedt een tekst die in meerdere opzichten ver afstaat van de twee middeleeuwse versies van de kroniek.

Er zijn aanwijzingen dat ook de andere werken van Treckpoel in de loop van de zestiende en zeventiende eeuw zijn gelezen. Van het geannoteerde incunabel van de *Alder excellenste chronijke van Brabant* weten we dat het in de zestiende eeuw in het bezit is geweest van een

70 Rombout Nijssen, 'De weerslag van 1483 op het inwonersaantal van Bilzen', in: *Limburg* 64 (1985) 237-240.

71 Zie het citaat in noot 65.

72 Hasselt, Rijksarchief, Klooster Maria ter Engelen, 6, Tweede deel, [11-12].

73 Hasselt, Rijksarchief, Bilzen Klooster Maria ter Engelen, 4 en 5.

74 Hasselt, Rijksarchief, Bilzen Klooster Maria ter Engelen, 3.

75 Jean Pierre Renier Stéphani, 'Chronique de Notre Dames des Anges à Bilsen', in: J. Alexandre (red.), *Mémoire pour servir à l'histoire monastique du pays de Liège*, 2 delen (Luik 1876-1877), 2:265-275.

lid van de familie Lantmeters uit Bilzen, die in contact stond met zowel de zustergemeenschap als Treckpoel zelf.⁷⁶ In de loop van de zestiende of zeventiende eeuw maakten één of enkele scribenten een handvol aantekeningen in het incunabel – zonder hun identiteit prijs te geven en zonder dat ze duidelijke sporen nalieten in het begeleidende handschrift van Treckpoels *Chronijk van Overmaas*. Tot nu toe zijn er geen aanwijzingen gevonden dat die laatste tekst enige invloed heeft uitgeoefend op de vroegmoderne geschiedschrijving van de twee Limburgen. Over de overlevering en receptie van de *Chronijk van Luyk* weten we nóg minder, behalve dat iemand aan het begin van de zeventiende eeuw een kopie van een ouder handschrift (mogelijk Treckpoels autograaf) maakte voor Gillis die Voecht. Hij was op dat ogenblik materiaal aan het verzamelen voor een grootschalige geschiedenis van Brabant, die nooit voltooid werd. Volgens de huidige stand van het onderzoek heeft noch Die Voecht noch iemand anders de kroniek als historische bron gebruikt.

Voor de echte erkenning van Treckpoels nalatenschap als geschiedschrijver was het wachten tot zijn oeuvre vanaf de late negentiende eeuw geleidelijk aan herontdekt werd. Dat proces van herontdekking is tegenwoordig nog steeds niet afgelopen. Nu de toeschrijving van de vier werken zo goed als vastligt, en een (bijna) complete editie van het hele oeuvre op stapel staat, kunnen we verwachten dat er in de nabije toekomst meer onderzoek zal plaatsvinden. Ongetwijfeld zullen die studies verder inzichtelijk maken waarom zijn werk zowel vanuit wetenschappelijk oogpunt als van dat van de valorisatie van het middeleeuwse literaire erfgoed een prominente plaats verdient in het collectieve geheugen van de beide Limburgen.

Bibliografie

Handschriften en archiefstukken

- Averbode, Abdijarchief, IV, Historische handschriftencollectie van Egidius die Voecht, nr. 14.
- Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Handschrift 8037-50.
- Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373.
- Hasselt, Rijksarchief, Bilzen Klooster Maria ter Engelen, 3, 4, 5 en 6.
- Luik, Archives de l'Etat, Fonds des échevins de Liège, Convenances et testaments, reg. 24.
- Luik, Archives de l'Evêché de Liège, Archidiaconatus Campinia, I.139 en I.140.

76 Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Incunabels B 1373, folio 3r. Over Treckpoels connectie met de familie zie noten 54-55 hierboven.

Bronnedities

- Habets, Josephus, 'Chronijk van Maastricht en omstreken', in: *Publications de la Société d'Archéologie dans le Duché de Limbourg* 1 (1864) 70-93.
- Habets, Josephus, 'Chronijk der Landen van Overmaas en der aangrenzende gewesten door eenen inwoner van Beek bij Maastricht', in: *Publications de la Société d'Histoire et d'Archéologie dans le Duché de Limbourg* 7 (1870) 5-196.
- Paquay, Jan, 'Kroniek der stad Bilsen uit de XVde eeuw', in: *Bulletin de la Société Scientifique et Littéraire du Limbourg* 33 (1915) 26-43.
- Paquay, Jan, 'Kroniek der Luiksche oorlogen uit de XVde eeuw', in: *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde* (1928) 203-246.
- Stéphanie, Jean Pierre Renier, *Chronique de Notre Dames des Anges à Bilsen*, in: J. Alexandre (red.), *Mémoire pour servir à l'histoire monastique du pays de Liège*, 2 delen (Luik 1876-1877), 2:265-275.
- Vanderputten, Steven, 'Het turbulente verleden van de Luikse prinsbisschoppen door de ogen van een inwoner van het oude graafschap Loon: de *Chronijk van Luyk*, toegeschreven aan Petrus Treckpoel (1442 - circa 1507-8)', in: *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire - Bulletin van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis* 174 (2008) 5-25.

Secundaire literatuur

- [Anoniem], 'Johannes Treckpoel', in: *Repertorium Fontium historiae medii aevi* 6 (Rome 1990) 421.
- [Anoniem], 'Petrus Treckpoel', in: *Repertorium Fontium historiae medii aevi* 9/1-2 (Rome 2002) 180.
- Aussems, Jacques, 'Peter Treckpoel gevolgd', in: *Becha* 6 (1992) 47-48 en 55-56.
- Aussems, Jacques e.a., *Daer en syt gy dan... Peter treckpolfēesten Beek 1992* (Beek 1993).
- Aussems, Jacques, 'Peter Treckpoel en zijn priesterverleden', in: *Becha* 24 (2010) 21-25.
- Aussems, Jacques, 'Peter Treckpoel nader bekeken en beoordeeld (delen 1-2)', in: *Becha* (2018) 43-46 en 69-71.
- Aussems, Jacques, 'Peter Treckpoel nader bekeken en beoordeeld (delen 3-5)', in: *Becha* (2019) 3-5, 28-30, 46-48.
- Aussems, Jacques, 'Peter Treckpoel nader bekeken en beoordeeld (6, aanvullend)', in: *Becha* 33 (2019) 66-68.
- Aussems, Jacques, 'Densers, ook in Overmaze? 'Eyn wonderlicke dollerye' in 1373', in: *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold* (2020) 67-70.
- Aussems, Jacques, 'Die Poeckenseytd. Een nieuwe ziekte in de Landen van Overmaas anno 1497-1498', in: *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold* (2021) 41-45.
- Carnier, Marc, 'De reguliere vrouwelijke derde orde in de Zuidelijke Nederlanden', in: *Trajecta* 14 (2005) 205-220.

- Ceyskens, J., 'Jan van Abroek, hervormer van de kloosters der kanunniken van het H. Graf en de stichter der sepulchrienen in het bisdom Luik (1440(?)-1520)', in: *Limburg* 4 (1922-1923) 107-110, 129-136, 157-160, 192-197.
- Daris, Joseph, *Histoire du diocèse et de la principauté de Liège pendant le XVIe siècle* (Luik 1884).
- De Borman, Camille, 'Pierre Treckpoel à Bilzen', in: *L'Ancien Pays de Looz* 1 (1896-1897) 17 en 39.
- Decosemaker, Tine, 'Och lassy! Och arme!': *Biechtvaderschap in semi-religieuze gemeenschappen, met als casus de handschriften van Petrus Treckpoel, biechtvader in het Onze-Lieve-Vrouw-Ter-Engelen, onuitgegeven masterscriptie* (Universiteit Gent, 2019-2020).
- Demets, Lisa, *Onvoltooid verleden: de handschriften van de 'Excellente Cronike van Vlaenderen' in de laatmiddeleeuwse Vlaamse steden* (Hilversum 2020).
- Juten, G.C.A., 'Beneficiënlijsten in de landdekenaten Susteren, Maeseyck en Wassenberg 1474-1555', in: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg à Maestricht* 61 (1925) 29-86.
- Marchandisse, Alain, 'Prélude à l'éternité... Mort, funéraires et sépultures des évêques de Liège au crépuscule du Moyen Âge (XIIIe-XVe siècles)', in: *Publications de la Section Historique de l'Institut G.-D. de Luxembourg* 98 (2006) 197-239.
- Marchandisse, Alain en Steven Vanderputten, 'Histoire et chroniques du XIVe au XVIe siècle', in: Paul Bruyère en Alain Marchandisse (red.), *Florilège du livre en principauté de Liège du IXe au XVIIIe siècle* (Luik 2009) 113-31.
- Mosmans, H., 'De honderdjarige Pastoor van Geul', in: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg à Maestricht* 61 (1925) 1-27.
- *Narrative Sources from the Medieval Low countries* (www.narrative-sources.be).
- Nijssen, Rombout, 'De weerslag van 1483 op het inwonersaantal van Bilzen', in: *Limburg* 64 (1985) 237-240.
- P[aquay], Alfons, *Het oude zusteren klooster van den derden regel te Bilzen* (Tongeren 1896).
- Paquay, Jan, *Bilzen voorheen. Geschiedkundige schets* (Bilzen 1924).
- Ruelens, Charles, 'Histoire des livres', in: *Bulletin du Bibliophile Belge* 11 (1855) 4-10.
- Simoens, Jef, *Bilzen voorheen. Geschiedkundige schets* (Bilzen 1977).
- Stein, Robert, *Politiek en historiografie: het ontstaansmilieu van Brabantse kronieken in de eerste helft van de vijftiende eeuw* (Leuven 1994).
- Tigelaar, Jaap, *Brabants historie ontvouwd. Die alder excellentste cronyke van Brabant en het Brabantse geschiedbeeld anno 1500* (Hilversum 2006).
- Toussaint, Thierry, 'Adrien d'Oudenbosch: un chroniqueur liégeois du quinzième siècle', in: *Bulletin de l'Institut Archéologique Liégeois* 108 (1996) 23-73.
- Vanderputten, Steven, *Sociale perceptie en maatschappelijke positionering in de middeleeuwse monastieke historiografie (8ste-15de eeuw)*, 2 delen (Brussel 2001).
- Vanderputten, Steven, 'Petrus Treckpoel (of Tripoll)', in: *Nationaal Biografisch woordenboek* 17 (Brussel 2005) 510-518.

- Vanderputten, Steven, 'Reconstructie van een laatmiddeleeuws historiografisch oeuvre: het voorbeeld van de Loonse priester Petrus Treckpoel (1442 - circa 1508)', in: *Revue Belge de Philologie et d'Histoire - Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* 83 (2005) 1059-1075.
- Verstappen, Helena, *Zusterboeken en kloosterkronieken van de moderne devotie (XVe-XVIe eeuw): bronnen voor genderstudie en mentaliteitsgeschiedenis*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling (Universiteit Gent 2006-2007).
- Willemot, Yves, *Tronen op de biechtstoel: afdrukken van biechtvaders in vrouwenkloosters van de moderne devotie*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling (Universiteit Gent 2003-2004).

A literary masterpiece from Limburg's past

The historiographical oeuvre of Peter Treckpoel (1442-1510/11)

The purpose of this paper is to argue that the extraordinary body of vernacular historiographical texts by the cleric Petrus Treckpoel (1442-1510/11) is one of the 'missing links' in the literary canon of Belgian and Netherlandish Limburg. Over nearly twenty-five years Treckpoel compiled extensive notes about the turbulent events in his region, which he subsequently used in a series of ambitious literary projects. The first of these, a convent chronicle of Onze-Lieve-Vrouw ter Engelen in Bilzen, was part of an effort to shape the memory culture of this small community of semi-religious women. The next was a world chronicle with a focus on the Overmaas region, for which Treckpoel found inspiration in a copy he had recently acquired (and heavily annotated) of the *Alder excellenste chronijke van Brabant*. The third and final of his literary projects was a set of *Deeds* of the bishops of Liège. It is unclear what audience he envisaged for the latter two texts; nor do we know how they were received at the time. However, Treckpoel's work distinguishes itself for its typological diversity and profound intertextuality. It is also notable for its emotional idiom, its focus on the common man and woman, and for the many clues about his working methods that can be found in the texts and in the extant manuscripts.